

MEMORABILIJE

Arhe XV, 30/2018

UDK 1 : 378.096 (497.113 Novi Sad)“1988/2018“

Pregledni rad

Overview article

MILENKO A. PEROVIĆ¹, ŽELJKO KALUĐEROVIĆ²,
DRAGAN PROLE³

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

TRIDESET GODINA STUDIJA FILOZOFIJE NA FILOZOFSKOM FAKULTETU U NOVOM SADU

(1) *Hronologija Odseka za filozofiju*. Visokoškolske studije filozofije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu – u okviru jedinstvene Studijske grupe za filozofiju i sociologiju – oformljene su 1988. godine. Nosilac studija bio je Institut za filozofiju i sociologiju kao organizacijska jedinica Filozofskog fakulteta. Institut je osnovan 1976. godine kao prva organizacijska forma na Fakultetu i Univerzitetu Novi Sad posvećena naučnom i pedagoškom negovanju filozofske delatnosti i filozofije kao univerzitetske struke. U prvom periodu svoga delovanja Institut za filozofiju i sociologiju bavio se filozofskim radom, kao i organizacijom Studijske grupe za marksizam. U organizacijskom, naučnom i intelektualnom smislu, ta je Studijska grupa postala nukleus iz koga će se na Filozofskom fakultetu razviti posebne univerzitetske discipline filozofija i sociologija. Ključni korak u tom razvoju bila je transformacija Studijske grupe za marksizam u Studijsku grupu za filozofiju i sociologiju 1988. godine. U organizacijskom smislu, ključni korak u tom razvoju bila je transformacija Instituta za filozofiju i sociologiju u Odsek za filozofiju i sociologiju 1993. godine. U okviru Odseka formirane su tada dve posebne katedre: Katedra za filozofiju i Katedra za sociologiju. Seminaraska biblioteka društvenih nauka u okviru Odseka transformisana je u SeminarSKU biblioteku za filozofiju i sociologiju. Jedinstvena Studijska grupa za filozofiju i sociologiju delovala je svega dve godine. Već od školske 1990/1991. godine pretrpela je značajnu tran-

¹ E-mail adresa autora: perovic@ff.uns.ac.rs

² E-mail adresa autora: zeljko.kaludjerovic@ff.uns.ac.rs

³ E-mail adresa autora: proledragan@ff.uns.ac.rs

sformaciju. Prve dve godine studija i dalje su ostale zajedničke. Od treće godine studije su se razdvajale u dva posebna smera: Smer za filozofiju i Smer za sociologiju. Na prvoj godini zajedničkih studija studentima je bila data mogućnost da kroz pojedine izborne predmete već od početka studija profiliraju svoj interes za filozofiju ili sociologiju. Godine 1993. osnivaju se postdiplomске studije filozofije na Odseku za filozofiju i sociologiju. Godine 1996. dolazi do obuhvatne reorganizacije kako studija filozofije, tako i fakultetske organizacijske forme. Jedinstveni Odsek za filozofiju i sociologiju deli se na dva posebna odseka: Odsek za filozofiju i Odsek za sociologiju. Jedinstvena Studijska grupa za filozofiju i sociologiju deli se na dve samostalne studijske grupe: Studijska grupa za filozofiju i Studijska grupa za sociologiju. Na Odseku za filozofiju 2004. godine bile su pokrenute specijalističke studije filozofije. Prvi šef Katedre za filozofiju, a potom i Odseka za filozofiju bio je prof. dr Milenko A. Perović. U više mandata potom je biran za šefa Odseka.

Bitna transformacija Studijske grupe za filozofiju započinje 2005-2006. godine primenom Bolonjske deklaracije. Ona je zahtevala bitno restrukturiranje nastavnog plana i programa na osnovnim, master i doktorskim studijama. Konceptija naučne i pedagoške politike – kojom se Odsek za filozofiju suočio s ispunjavanjem tako radikalnih zahteva – izvedena je iz čvrstog filozofskog uverenja da osnovno poimanje filozofije, filozofske delatnosti, kao i naučnog i pedagoškog rada u filozofiji, kojima je filozofija kao struka i forma duha utemeljena na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, mora biti u potpunosti očuvano. Prelazak na tzv. bolonjski koncept studija na Odseku za filozofiju nije bio praćen bilo kakvim ustupcima na štetu izvornog filozofskog koncepta koji je bio zamišljen i uspostavljen prilikom započinjanja visokoškolskih studija filozofije na Filozofskom fakultetu i osnivanja Odseka. Program starih klasičnih studija filozofije sadržao je ukupno dvadeset i jedan nastavni predmet. Nastavni predmeti bili su mahom dvosemestralni (s jednakom merom predavanja i vežbi), a poneki i četvorosemestralni (Etika, Estetika, Ontologija). Novi program studija filozofije morao je biti prilagođen eksternim zahtevima na osnovu kojih je broj nastavnih predmeta više nego udvostručen, uključujući i šest različitih blokova izbornih predmeta. Ova transformacija svoj konačni oblik dobija školske 2006/07. godine. Tada prva generacija studenata upisuje osnovne akademske studije filozofije organizovane po novom sistemu. Ujedno, ona je bila i prva generacija na novim master akademskim studijama filozofije koje su počele s radom 2010. godine. Doktorske akademske studije filozofije utemeljene su 2011. godine. Odsek za filozofiju do sada je uspešno prošao više turnusa akreditacije nastavnih programa na svim nivoima (osnovne akademske, master i doktorske studije filozofije).

(2) *Nastavnici i saradnici*. U Institutu za filozofiju i sociologiju – tokom delovanja Odseka za marksizam – radilo je nekoliko nastavnika filozofije: dr Ferenc Bodrogyvari, akademik dr Dragutin Leković, dr Ivo Paić i dr Milan Kovačević. Prerana smrt dr Bodrogyvarija i dr Milana Kovačevića – kao i odlazak u penziju dr Lekovića u vreme prestanka rada Odseka za marksizam – doveli su do nestanka toga filozofskog nukleusa na Univerzitetu u Novom Sadu u vreme kad je bio najpotrebniji. Transformacija Instituta za filozofiju i sociologiju u Odsek za filozofiju i sociologiju, kao i formiranje Studijske grupe za filozofiju i sociologiju te kasnije samostalne Studijske grupe za filozofiju bilo je praćeno vrlo ozbiljnim kadrovskim problemima. Kao prva visokoškolska filozofska institucija u istoriji Vojvodine, Institut, odnosno, Odsek nije mogao računati s prethodno razvijenom tradicijom univerzitetske filozofske obrazovanosti. Stručnjake iz oblasti filozofije – koji bi svojim kvalitetom mogli utemeljiti filozofsku obrazovanost – bilo je potrebno iznova okupljati i stvarati. Okupljeni su raspoloživi kadrovi, kako oni koji su već radili u Institutu za filozofiju i sociologiju, tako i oni koji su bili spremni da svoju radnu karijeru grade na Institutu, odnosno, Odseku, te napokon i neki od značajnijih filozofskih delatnika u zemlji. No, od početka, Odsek za filozofiju se u prvom redu strateški orijentisao na stvaranje vlastitih kadrova s područja Vojvodine. Pokazalo se da je bila u potpunosti opravdana strategija stvaranja vlastitog naučnog podmlatka na Odseku za filozofiju.

U vreme formiranja Studijske grupe za filozofiju i sociologiju Institut za filozofiju i sociologiju imao je na raspolaganju od nastavnika i saradnika s filozofskim zvanjima: prof. dr Iva Paića, doc. dr Milenka A. Perovića i asistente Zlatka Miloševa, Relju Dražića, Dragana Lakićevića, Veru Stankov, Lazara Vrkatića i Vladimira Marka. Većina njih se kratko zadržala na Odseku. U narednom periodu angažovani su dr Milan Uzelac, dr Mirko Aćimović, dr Miloš Todorović, dr Vojin Simeunović, dr Risto Tubić, dr Mišo Kulić, Lazar Vrkatić (kao asistent, a posle docent), dr Slobodan Jauković, te asistenti Mihal Sladaček, Dragana Bjelica, Biljana Radovanović, Milotka Molnar, Eva Kameroner, Slobodan Sadžakov, Valentina Čizmar, Vladimir Milisavljević, Željko Kaluđerović, Dragan Prole, Mina Okiljević, Nevena Jevtić, Marica Rajković, Maja Solar, Una Popović, Nikola Tatalović, Stanko Vlaški i Goran Rujević. Kao spoljni saradnici bili su u pojedinim periodima angažovani: dr Slobodan Žunjić, dr Miloš Arsenijević, dr Vladan Perišić, dr Vladimir N. Cvetković, dr Milan Brdar, dr Branko Balj, dr Aleksandar Čučković i dr Nebojša Grubor.

U proteklih petnaestak godina Odsek za filozofiju je znatno podmlađen, najvećim delom kadrovima koji su svoje filozofsko obrazovanje stekli upravo na Odseku za filozofiju. Trenutno, na Odseku su angažovana tri redovna profesora: prof. dr Dragan Prole, prof. dr Damir Smiljanić i prof. dr Željko Kalu-

đerović; zatim šest docenata: doc. dr Una Popović, doc. dr Mina Đikanović, doc. dr Marica Rajković, doc. dr Nevena Jevtić, doc. dr Nikola Tatalović i doc. dr Stanko Vlaški; asistenti na Odseku za filozofiju su: Goran Rujević, Lazar Atanasković, Ana Miljević, Milena Stefanović, Tanja Todorović i Miloš Miladinov. Preko dve decenije stručni sekretar Odseka za filozofiju bila je Đurđica Crvenko, a potom Milena Stefanović. Sada je stručni sekretar Jelena Trivunić Malešević. Jedinstvena Seminarska biblioteka za filozofiju i sociologiju postojala je od kada je osnovan Institut za filozofiju i sociologiju (1976). Godine 2009. reorganizovana je u dve posebne seminarske biblioteke: Bibliotekar u Seminarskoj biblioteci za filozofiju je Miloš Perović. Detaljne biografije svih zaposlenih na Odseku za filozofiju mogu se pregledati na stranici Odseka na sajtu Filozofskog fakulteta u Novom Sadu.

(http://www.ff.uns.ac.rs/fakultet/odseci/fakultet_odseci_filozofija.html)

(3) *Doktorati i doktorske studije*. Na Odseku za filozofiju – u periodu od 1995. do danas – odbranjen je veći broj magistarskih radnji, koje su rađene pod mentorstvom najistaknutijih profesora na Odseku. Prvi doktorat filozofskih nauka na Odseku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu – pod mentorstvom prof. dr Milenka A. Perovića – odbranio je Lazar Vrkaćić 1996. godine (*Pojam boga u Hegelovoj filozofiji*). Pod mentorstvom prof. dr Vojina Simeunovića 2001. godine Vladimir N. Cvetković odbranio je doktorat filozofskih nauka s temom *Istorijski kontekst i politička dimenzija filozofskog znanja*. Pod mentorstvom prof. dr Milenka A. Perovića 2005. godine Jasna Šakota-Mimica odbranila je doktorsku disertaciju na temu *Dekartova metafizika tela*. Pod mentorstvom prof. dr Milenka A. Perovića 2006. godine Dragan Prole odbranio je doktorsku disertaciju na temu *Pojam povesti u Hajdegerovoj i Hegelovoj filozofiji*. Pod mentorstvom prof. dr Milenka A. Perovića 2008. godine odbranio je Željko Kaluđerović doktorsku disertaciju *Helenško poimanje pravde*.

Dr Una Popović doktorirala je filozofiju na Filozofskom fakultetu u Beogradu 2014. godine s temom *Hajdegerova filozofija jezika* pod mentorstvom dr Nebojše Grubora. Maja Solar odbranila je 2015. godine doktorsku disertaciju pod naslovom *Problem vlasništva u Rusoovoj i Marksovoj filozofiji*, rađenu pod mentorstvom prof. dr Milenka A. Perovića na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu.

Pod mentorstvom prof. dr Željka Kaluđerovića 2016. godine odbranila je Željka Ališić doktorsku disertaciju pod nazivom *Platonov pojam Erosa*.

Pod mentorstvom prof. dr Milenka A. Perovića doktorske disertacije odbranili su: Nevena Jevtić (*Problem kritike kod Hegela*, 2016.), Mina Đikanović (*Pojam slobode u filozofiji nemačkog idealizma*, 2016.), Marica Rajković (*Estetika u filozofiji nemačkog idealizma*, 2016.), Dejan Jovančević (*Hegelov*

i Aristotelov pojam filozofije o praktičkom, 2016.), Stanko Vlaški (*Hegelova kritika romantičarskog poimanja religije*, 2018.) i Nikola Tatalović (*Aristotelova prva filozofija između ontologije i teologije*, 2018.).

Pod mentorstvom prof. dr Dragana Prola 2017. godine je odbranjena doktorska teza Marka Lošonca *Pojam vremena u Bergsonovoj i Huserlovoj filozofiji*.

Na Odseku za filozofiju na doktorskim studijama trenutno se nalaze: Goran Rujević, Lazar Atanasković, Ana Miljević, Milena Stefanović, Tanja Todorović, Miloš Miladinov, Nemanja Mičić, Aleksandar Pešić, Milan Vukadinović, Aleksandar Risteski, Anđelija Milić, Mirela Karahasanović, Dušan Milenković, Slavko Papić i Bojan Sretović.

(4) *Nastavna delatnost*. Kao jedina visokoškolska ustanova u Pokrajini koja je akreditovana za obrazovanje novih nastavnih kadrova iz oblasti filozofskih nauka, Odsek za filozofiju predstavlja ključni element u obrazovnom sistemu. Još od osnivanja jedinstvenog Odseka za filozofiju i sociologiju, edukacija na nivou visokoškolskog obrazovanja bila je najvažniji zadatak. Ovaj zadatak preuzeo je i samostalni Odsek za filozofiju, a održan je i nakon adaptiranja nastavnog programa novim zahtevima bolonjskog sistema studiranja.

Kičmu osnovnih studija filozofije čini niz kurseva iz istorije filozofije koji se protežu kroz sve četiri godine studija i koji su esencijalni kako za nastavničku, tako i za istraživačku delatnost. Na nju se oslanjaju studijski kursevi koji studentima omogućavaju konkretniji pristup tradicionalno najvažnijim filozofskim disciplinama kao što su ontologija, logika, etika, estetika etc. Uz ovaj korpus obaveznih predmeta, studentima je ponuđen veći broj izbornih predmeta. Njihovim izbornim kombinovanjem studentima se omogućava upoznavanje s nizom posebnijih oblasti filozofije. Jedna od značajnijih promena koje su došle s bolonjskim sistemom studija je formalni zahtev da svi srednjoškolski nastavnici moraju posedovati diplomu mastera. Master akademske studije na Odseku za filozofiju su koncipirane u skladu sa tim. Sa jedne strane, u njima se obrađuju univerzalno relevantne i za nastavu bitne teme filozofske metodologije i savremene filozofije. S druge strane, studentima se i dalje ostavlja široki prostor za individualizaciju studija prema sopstvenim interesovanjima kroz izborne predmete. Ti predmeti su: filozofski sistemi, istorija estetike, istorija etike i istorija logike.

Doktorske studije filozofije su u potpunosti modularno sastavljene tako da su studenti uvek u prilici da personalizuju svoje studije i usmere ih u onom pravcu koji odgovara pravcu njihovog istraživanja. Na taj način, doktorske studije filozofije uspešno ispunjavaju univerzalan zahtev da aktivnost na Univerzitetu mora istovremeno da obuhvata nastavnu i istraživačku delatnost.

Studenti doktorskih studija ne samo da se podstiču na autonomna istraživanja prema svojim oblastima interesovanja, nego se to od njih i zahteva.

Pregled sadržaja Nastavnih planova i programa Studijske grupe za filozofiju od 1988. godine do danas moguće je pregledati na sledećim stranicama Odseka na sajtu Filozofskog fakulteta u Novom Sadu:

(http://www.ff.uns.ac.rs/studije/osnovne/studije_osnovne_filozofija.html;
http://www.ff.uns.ac.rs/studije/master/studije_master_filozofija.html;
http://www.ff.uns.ac.rs/studije/doktorske/studije_doktorske_filozofija.html).

(5) *Naučno-istraživačka delatnost*. Institut, odnosno, Odsek za filozofiju od osnivanja se, uz nastavnu delatnost, kontinuirano bavio naučno-istraživačkom delatnošću. Nastavnici i saradnici Odseka sudelovali su u radu na sledećim naučno-istraživačkim projektima:

Naziv Projekta: *Savremeni problemi filozofije marksizma*, (period rada: 1990-1995); Nosilac Projekta: prof. dr Milenko A. Perović; Naručilac Projekta: Ministarstvo za nauku Republike Srbije;

Naziv Projekta: *Pravci razvoja savremene filozofije*, (period rada: 1996-2000); Nosilac Projekta: prof. dr Milenko A. Perović; Naručilac Projekta: Ministarstvo za nauku Republike Srbije;

Naziv Projekta: *Transformacije filozofije i savremeno društvo*, (period rada 2001-2005); Nosilac Projekta: prof. dr Milenko A. Perović; Naručilac Projekta: Ministarstvo za nauku Republike Srbije;

Naziv Projekta: *Mesto filozofije u savremenom društvu*, (period rada: 2005-2006); Nosilac Projekta: prof. dr Milenko A. Perović; Naručilac Projekta: Pokrajinski sekretarijat za nauku i tehnološki razvoj Pokrajine Vojvodine;

Naziv Projekta: *Nastava filozofije u najstarijim srpskim gimnazijama*, (Sr. Karlovci, Novi Sad), (period rada: 2008-2010); Nosilac Projekta: prof. dr Milenko A. Perović; Naručilac Projekta: Ministarstvo nauke Republike Srbije;

Naziv Projekta: *Nastava filozofije u srpskim gimnazijama Vojvodine u međuratnom periodu* (2011- 2014); Nosilac Projekta: prof. dr Milenko A. Perović; Naručilac Projekta: Ministarstvo nauke Republike Srbije;

(7) *Izdavačka delatnost*. Institut za filozofiju i sociologiju od osnivanja je negovao posebnu izdavačku delatnost. Istaknuto mesto u njoj imao je *Zbornik Instituta za filozofiju i sociologiju* koji je objavljivao radove nastavnika i saradnika Instituta. Zbog nesavladivih materijalnih problema *Zbornik* je prestao s izlaženjem 1994. godine.

Odsek za filozofiju je, u saradnji s Kulturnim centrom Novoga Sada pokrenuo 1995. godine filozofski skup pod nazivom *Novosadski filozofski disput*. Kao rezultat dva skupa koja su održana (1995. i 1996. godine) Odsek je izdao zbornike *Pojam boga u filozofiji* i *Sreća istvaranje. Disput* se ugasio zbog nedostatka finansijskih sredstava.

Kada su se stekli materijalni i intelektualni uslovi, na Odseku je procenjeno da je – mesto obnavljanja *Zbornika* – mnogo svrhovitije pokretanje filozofskog časopisa. Časopis su pokrenuli prof. dr Milenko A. Perović – koji je bio i prvi predsednik Uređivačkog odbora časopisa – prof. dr Mirko Aćimović kao prvi glavni i odgovorni urednik časopisa, kao i prof. dr Miloš Todorović kao zamenik glavnog i odgovornog urednika. Časopis je od početka imao Uređivački odbor u internacionalnom sastavu. Taj se sastav, razume se, vremenom menjao i širio, ali je uvek uključivao neka od najistaknutijih imena iz područja filozofije u zemlji, regionu i svetu. Časopis *Arhe* je u početku bio rangiran kao časopis međunarodnog značaja. Danas se rangira kao vodeći časopis nacionalnog značaja. Dostupan je i u elektronskoj formi (<http://pub.ff.uns.ac.rs/index.php/arhe/index>).

Svaka od svesaka časopisa profilirana je tako da sadrži temat posvećen određenom filozofu ili filozofskoj disciplini, odnosno, filozofskoj orijentaciji. Prva sveska izdata je 2004. godine. Njen temat bio je određen činjenicom obeležavanja dvestogodišnjice smrti Imanuela Kanta. Opsežnost naučne građe – koja je tada pribavljena – bila je toliko velika da je temat jednim delom morao biti prenet i u sledeći broj časopisa. Ovim je evidentno pokazano da je osnivanje filozofskog časopisa bilo mnogo više od prilike za Odsek za filozofiju. Ono je bilo faktička potreba. Od samog početka, časopis *Arhe* je koncipiran da ostvari balans između vodećih filozofskih interesovanja na Odseku, postojanja odgovarajuće intelektualne kritične mase za održavanje njegovog željenog kvaliteta, kao i raspoloživih materijalnih sredstava. Na osnovu toga balansa formirana je odluka da se časopis *Arhe* izdaje dvaput godišnje. Nakon temata o Kantu usledili su temati o Aristotelu i Kjerkegoru. Posle toga, temat je posvećen fenomenologiji kao pravcu savremene filozofije. Obeležavanje dve stotine godina od izlaska Hegelove *Fenomenologije duha* godine 2006. godine, kao i izuzetni interes autora odredili su da se te godine, umesto dve sveske, izda jedan dvobroj koji je posvećen Hegelovoj filozofiji. Taj voluminozni dvobroj (oko 500 strana) sadržao je 23 autorska članka, 12 priloga i previda. Naredni brojevi su bili posvećeni Marksu i marksizmu, Hajdegerovoj filozofiji, hermeneutici i filozofiji politike. Od 2009. godine usvaja se obrazac objavljivanja prema kome je prolećni broj časopisa posvećen filozofiji pojedinačnog filozofa, dok je jesenji broj posvećen nekom opštem filozofskom problemu, pravcu ili disciplini. Prvi broj te godine sadrži temat o Vitgenštajnu, a drugi temat o bioetici. Nakon njih slede temati o Platonu, filozofiji istorije, Ničeju, filozofskoj antropologiji, Dekartu, filozofiji religije, Spinozi, filozofiji tehnike, te Sokratu, filozofiji kulture, Lajbnicu, filozofiji jezika, Fihteu, filozofiji umetnosti, Šelingu, filozofiji prava i Avgustinu.

Iako bitno određen tematom svakog pojedinačnog broja, časopis *Arhe* je u svakom broju ostavljao prostor za nezavisne studije i oglede koji nisu morali biti povezani sa datim tematom. Uredništvo je tako izbegavalo ukalupljanje slobode filozofskog interesa. Uz originalne naučne radove, u časopisu *Arhe* objavljeni su prevodi mnogih značajnih filozofskih tekstova koji se do tada nisu mogli naći na našem jeziku. Objavljeni su prevodi Kantovog dela *Odgovor na pitanje: Šta je prosvetćenost*, Adornova *Ideja prirodne povesti*, Jakobijevi *Razgovori o Spinozi*, odabrani delovi o metafizici subjektivnosti iz Hegelove tzv. *jenske real filozofije* i mnogi drugi. Takođe, objavljivani su razgovori sa nekim od eminentnijih filozofskih ličnosti savremenog doba (Milan Kangrga, Kristijan Til). Objavljivane su i letopisne beleške o filozofskim događajima u zemlji i regionu, kao i prikazi novih filozofskih knjiga. Celoviti-ji prilog osnivanju i istoriji časopisa za filozofiju *Arhe* dat je u članku *Istraživanje kao podrška nastavi filozofije: prva decenija časopisa Arhe* dr Dragana Prole koji je dostupan i u elektronskoj formi (<http://www.doiserbia.nb.rs/ft.aspx?id=0353-57381302016P>).

Na Odseku za filozofiju od početka su činjeni naponi da se vlastitom filozofskom izdavaštvu da odgovarajuća koncepcijska profilacija i stalnost. Prema toj ideji Odsek se javljao kao izdavač knjiga i udžbenika svojih nastavnika. Među njima treba izdvojiti knjige:

1. Milenko A. Perović, *Istorija filozofije* (1. izdanje), Katedra za filozofiju, Filozofski fakultet Novi Sad, 1994.

2. Milenko A. Perović, *Istorija filozofije s Kratkim rečnikom filozofskih pojmova* (2. izdanje), Odsek za filozofiju, Filozofski fakultet Novi Sad, 1997.

3. Mirko Aćimović, *Metalogike*, Odsek za filozofiju, Filozofski fakultet Novi Sad, 1997.

4. Mirko Aćimović, *Uvod u logiku*, Odsek za filozofiju, Filozofski fakultet Novi Sad, 1999.

5. Dragan Prole, *Huserlova fenomenološka ontologija*, Filozofski fakultet Novi Sad, 2002.

6. Milenko A. Perović, *Istorija filozofije* (3. izdanje), Odsek za filozofiju, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2003.

7. Milenko A. Perović, *Praktička filozofija*, Odsek za filozofiju, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2004.

8. Đurđica Crvenko, *Priručnik za metodiku nastave filozofije*, Filozofski fakultet, Odsek za filozofiju, Novi Sad, 2006.

9. Slobodan Sadžakov, *Novozavetni moral*, Filozofski fakultet, Odsek za filozofiju, Novi Sad, 2006.

10. Dragan Prole, *Um i povest: Hajdeger i Hegel*, Filozofski fakultet, Odsek za filozofiju, Novi Sad, 2007.

11. Mirko Aćimović, *Filozofija mišljenja*, Filozofski fakultet, Odsek za filozofiju, Novi Sad, 2007.

Na Odseku za filozofiju se poslednjih godina intencija za proširivanjem svoje izdavačke delatnosti počela opredmećivati u okviru nove edicije koja je povezana uz časopis *Arhe*. Prof. M. A. Perović osnovao je Filozofsku biblioteku *Arhe* s namerom da objavljuje posebne knjige, studije i izbore autorskih tekstova primarno se oslanjajući na krug saradnika koji su okupljeni oko časopisa *Arhe*, ali s perspektivom da se otvori i autorima iz zemlje i regiona. Vodeća misao ove biblioteke preuzeta je iz uređivačke politike časopisa *Arhe*. Ona počiva na očuvanju misaone pažnje za celinu istorijskog i savremenog korpusa filozofije.

U Filozofskoj biblioteci *Arhe* do sada su objavljene ove knjige:

1. Slobodan Jauković, *Prevladavanje filozofije umetnošću*, Ed. Filozofska biblioteka *Arhe*, Filozofski fakultet Novi Sad, 2011.

2. Milenko A. Perović, *Pet studija o Hegelu*, Ed. Filozofska biblioteka *Arhe*, Filozofski fakultet Novi Sad, 2012.

3. Milenko A. Perović, *Filozofski brevijar*, Ed. Filozofska biblioteka *Arhe*, Filozofski fakultet Novi Sad, 2014.

4. Željko Kaluđerović, *Filozofski triptih*, Ed. Filozofska biblioteka *Arhe*, Filozofski fakultet Novi Sad, 2014.

U nameri da istraživačke rezultate rada na naučno-istraživačkom projektu *Tradicija nastave filozofije u dve najstarije srpske gimnazije (Sremski Karlovci – Novi Sad)* na najprikladniji način predstavi naručiocu projekta, kao i filozofskoj i pedagoškoj javnosti, na Odseku za filozofiju je odlučeno 2008. godine da se pokrene posebna Edicija filozofske literature *Propaideia*. Do sada je u njoj objavljeno sedam svesaka koje sadrže radove saradnika na navedenom Projektu, kao i na Projektu *Nastava filozofije u srpskim gimnazijama Vojvodine u međuratnom periodu*.

(8) *Saradnja*. Odsek za filozofiju je tokom godina razvio ekstenzivnu mrežu međuinstitucionalne i međunarodne saradnje. Godinama je najfrekventniji kanal međunarodne saradnje Odseka za filozofiju tekao preko širokog saradničkog korpusa okupljenog oko časopisa *Arhe*. U gotovo svakom broju časopisa nalaze se radovi uglednih filozofa iz mnogih zemalja Evrope i sveta. Uspostavljena je akademska saradnja s Institutom za filozofiju i društvenu teoriju, s filozofskim fakultetima u Beogradu, Nišu i Zagrebu, s Univerzitetom u Erlangenu-Nirnbргу, s Nacionalnim Kapodistrijskim univerzitetom u Atini, Univerzitetima u Ljubljani i u Mariboru, Univerzitetom u Pragu, Univerzitetom u Jeni, s Moskovskim državnim univerzitetom Lomonosov i mnogim drugim institucijama. Nastavnici Odseka za filozofiju deluju kao gostujući profesori na brojim fakultetima (Niš, Osijek, Tuzla, Sombor, Nikšić, Podgorica itd.)

Na Odseku za filozofiju gostovali su Milan Kangrga, Miladin Životić, Jevgenij Ševcov (šef Katedre za estetiku na Univerzitetu Lomonosov). Tokom poslednjih nekoliko godina na Odseku za filozofiju gostovao je niz eminentnih inostranih filozofa. U saradnji Odseka za filozofiju i Gete instituta u Beogradu, 02. 03. 2006. organizovano je gostovanje profesora emeritusa dr Bernharda Valdenfelsa sa Univerziteta u Bohumu na temu *Radikalizovano iskustvo. Nove perspektive u fenomenologiji*, a prevod predavanja, kao u slučaju većine inostranih gostiju, objavljen je u *Arheu*. U martu 2012. godine prof. dr Amir Muzur i doc. dr Iva Rinčić sa Medicinskog sveučilišta u Rijeci održali su predavanja *Neurofiziologija morala i Evropska bioetika*. U junu 2012. godine organizovano je predavanje *Povezanost bioetike i novinarstva* doc. dr Dejana Doneva sa Univerziteta Ćirilo i Metodije u Skoplju. Prof. dr Željko Škuljević sa Univerziteta u Zenici održao je predavanje *Crtice iz nešto drugačije istorije filozofije*. U saradnji sa Akademskom knjigom iz Novog Sada, Odsek za filozofiju je 27. 05. 2014. ugostio prof. dr Otrfida Hefea sa Univerziteta u Tbingenu. Održao je predavanje pod nazivom *Kant i garancija večnog mira*. Doc. dr Tomislav Krznar sa Učiteljskog sveučilišta u Zagrebu održao je predavanje *Život i misao španjolskog filozofa Ortege-i-Gaseta*. Međunarodna konferencija *Niče i kultura resentimana* održana je 01. 12. 2015. Od renomiranih gostiju sa Univerziteta u Mariboru govorio je prof. dr Benjamin Flander sa prilogom *Niče, kažnjavanje i resentiman*, a prof. dr Ugo Vlaisavljević sa Univerziteta u Sarajevu bio je plenarni predavač sa temom *Čovekov ne-prirodni život. Ka ontologiji resentimana*. Godine 2014. bila je organizovana i poseta vanr. prof. dr Hrvoja Jurića sa Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Govorio je na temu *Smisao 'život': od biologije do bioetike*. Na dan Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, 01. 12. Odsek za filozofiju je u dva navrata 2014. i 2016. kao počasnog predavača po pozivu ugostio profesora emeritusa dr Rudolfa Berneta, nekadašnjeg upravnika Huserlovog arhiva i Instituta za filozofiju Univerziteta u Luvenu. Godine 2014. tema predavanja bila je *Pojam neistine kod Huserla i Hajdegera*, a povod gostovanja 2016. godine bilo je obeležavanje osamdeset godina od objavljivanja prvog dela *Kriza evropskih nauka i transcendentalna fenomenologija* Edmunda Huserla u beogradskom časopisu *Pihilosophia* koji je uređivao nekadašnji predsednik Kantovog društva Artur Libert. Obeležavanje godišnjice pratila je prigodna tema *Kriza u modernim i savremenim naukama*. U okviru međunarodne razmene Erasmus plus i CEEPUS programa, mnogi nastavnici sa Odseka za filozofiju su kao gostujući predavači boravili na Univerzitetima u Atini, Pragu, Splitu, Ljubljani, Zagrebu, Varšavi, Zenici, Skoplju, pri čemu su kolege sa tih Univerziteta takođe gostovale i na Odseku za filozofiju.

Primljeno: 30.8.2018.

Prihvaćeno: 1.10.2018.